

СОЦІАЛЬНА І ГУМАНІТАРНА ПОЛІТИКА

УДК [316.4:351.1] (477)
DOI 10.36030/2310-2837-1(96)-2020-62-69

СИСТЕМИ ОЦІНЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА ВІТЧИЗНЯНА ПРАКТИКА

В. П. Трощинський,

Національна академія державного управління при Президентові України

Л. М. Мельничук,

Національний авіаційний університет

Н. П. Ярош,

Національна академія державного управління при Президентові України

У статті проаналізовано сучасну міжнародну та вітчизняну практику вимірювання соціального розвитку, яка засвідчує наявність феноменальної різноманітності підходів залежно від міри комплексності, методики оцінювання, функціонального призначення, розуміння сутності соціального розвитку. Розкрито трансформацію концептуальних засад вимірювання соціального розвитку, зумовлену розширенням спектра його ключових аспектів: від оцінки рівня матеріальної забезпеченості та задоволення базових потреб до вимірювання неформальних соціальних інститутів. Обґрунтовано доцільність застосування інтегрованого підходу у процесі розробки національної системи оцінки соціального розвитку регіонів та здійснення відповідних міжрегіональних зіставлень. Доведено необхідність розробки нової методології вимірювання соціального розвитку регіонів, створення системи індикаторів, покликаних стати зручним інструментом аналізу регіональних проблем та вироблення відповідних управлінських рішень, надати можливість коригувати дії держави і суспільства.

Ключові слова: соціальний розвиток регіонів; державне управління соціальним розвитком регіонів; соціальна політика; регіональна політика; діагностика соціального розвитку; міжрегіональні зіставлення.

REGIONS' SOCIAL DEVELOPMENT ASSESSMENT SYSTEMS: INTERNATIONAL EXPERIENCE AND NATIONAL PRACTICE

V. P. Troshchinsky,

National Academy for Public Administration under the President of Ukraine

L. M. Melnychuk,

National Aviation University

N. P. Yarosh,

National Academy for Public Administration under the President of Ukraine

The article analyzes the current international and national practice of measuring social development, which attests to the presence of phenomenal diversity of approaches depending on the degree of complexity, methods of assessment, functional purpose, understanding of the essence of social development. The transformation of the conceptual foundations of measuring social development is revealed, due to the expansion of the spectrum of its key aspects: from assessing the level of material security and meeting basic needs to measuring informal social institutions. The feasibility of applying an integrated approach in the development of a national system of assessment of the social development of regions and the implementation of appropriate inter-regional comparisons is substantiated. It is necessary to develop a new methodology for measuring the social development of regions, to create a system of indicators designed to become a convenient tool for analyzing regional problems and making appropriate management decisions, to provide an opportunity to correct the actions of the state and society.

Keywords: social development of regions; public administration of social development of regions, social policy; regional policy; diagnostics of social development; inter-regional comparisons.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток українського суспільства характеризується загошенням соціальних проблем, що зумовлює посилення соціальної компоненти в стратегії подальшого розвитку держави, орієнтацію на підвищення якості і рівня життя населення, його соціального самопочуття і, отже, вимагає вдосконалення кон-

цептуальних та методологічних засад формування й реалізації соціальної політики, визначає нагальну потребу підвищення дієвості та обґрунтованості управлінських рішень в означеній сфері.

При цьому імпульсом для формування ефективною соціальною політикою держави є глибинні дослідження, що базуються на якісній статистич-

ній інформації, використовують сучасні методи оцінки соціальних явищ та процесів у цілому по країні та в розрізі її регіонів. Зокрема, система державного управління має володіти належною інформацією щодо тенденцій та специфіки проявів нерівності і диспропорційності соціального розвитку, науково обґрунтованою методологією вимірювання регіонального розвитку з урахуванням міжнародних соціальних показників. Водночас, з огляду на подібність більшості методичних проблем оцінювання соціального розвитку і для країн, і для регіонів, необхідним є вивчення досвіду міжнародних зіставлень соціального розвитку, що й актуалізує тему дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Міжнародні практики оцінювання різних соціальних аспектів суспільного розвитку постійно перебувають у полі зору наукової спільноти. Передусім вивченню міжнародних підходів до оцінювання людського розвитку присвячені як колективні монографії Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, так і публікації окремих фахівців цієї науково-дослідної установи. Міжнародні показники соціального розвитку в цілому та окремих його аспектів, їх застосування для соціальної діагностики розглядаються також у дослідженнях науковців у галузі державного управління, зокрема З. Балабаєвої, Т. Безверхнюк, Е. Гансової, В. Гілко, І. Ніколіної, О. Петроє, А. Решетніченка, Т. Савостенко, В. Скуратівського, О. Топчієва та ін. Міжнародним практикам побудови соціальних індикаторів добробуту, рівня та якості життя населення присвячені роботи вітчизняних і зарубіжних учених, серед яких, зокрема, В. Бобков, К. Гончарова, А. Докторович, Н. Зубаревич, О. Мельниченко, О. Шутаєва.

Аналіз наявних досліджень із порушених питань засвідчує їх аспектний або фрагментарний характер, здійснення оцінки соціального розвитку лише в контексті матеріального добробуту населення чи розвитку індивідуальних можливостей людини. Поза увагою наукової спільноти залишаються питання щодо визначення концептуальних засад міжнародної практики вимірювання соціального розвитку з урахуванням парадигми, заснованої на здатності суспільства забезпечити соціальне благополуччя, що безпосередньо визначає цілі цієї роботи.

Отже, **мета статті** – аналіз міжнародного та вітчизняного досвіду вимірювання соціальної складової суспільного розвитку, основних підходів до вибору та встановлення соціальних показників, методів й інструментів їх синтезу та здійс-

нення на цій основі оцінки їх придатності для міжрегіональних зіставлень соціального розвитку.

Виклад основного матеріалу. Оцінювання соціального розвитку, прогресу і благополуччя має доволі тривалу історію. Зокрема, вимірювання бідності на національному рівні сягає початку двадцятого століття. Разом з тим міжнародні зіставлення соціального розвитку та окремих його аспектів активізувалися лише починаючи з 60-х рр. минулого століття. У міжнародній практиці з'явилися системи соціальних індикаторів, відбір яких базувався за принципами оцінки їх доступності, достовірності, максимального охоплення напрямів соціального розвитку та обґрунтованості, тобто здатності відображати вплив соціальної політики. Найбільш відомі з них – класифікований за видами діяльності перелік соціальних показників ООН, системи соціальних показників ОЕСР та ЄС.

В останні роки минулого століття інформаційна революція і глобалізація сприяли кількісному зростанню досліджень із методології та методики вимірювань міжнародних зіставлень, особливо в програмах міжнародних організацій відповідно до їх інтересів і в межах своєї компетенції, передусім Міжнародної організації праці, Всесвітньої організації охорони здоров'я, Програми розвитку ООН та ін. Вивчення рівня та якості життя й аналіз застосування окремих груп показників для міжкраїнових порівнянь стали предметом численних досліджень фахівців, об'єднаних Міжнародним співтовариством досліджень якості життя.

Водночас, крім кількісного зростання, міжнародні зіставлення характеризуються методичними проблемами вибору та агрегування індикаторів. Так, на сьогодні в міжнародній практиці найбільш поширені два основних методи оцінки соціального розвитку: за допомогою системи показників, передусім за окремими сферами чи проблемами розвитку, та у формі комплексних (синтетичних) індикаторів. Аналіз переваг і недоліків вказаних методів знаходить своє відображення в чималій кількості публікацій, серед авторів яких є як прихильники інтегральних індексів, так і їх критики. При цьому критичне ставлення стосується практично всіх аспектів, вказуючи на те, що при зіставленні синтетичних індексів приховуються відмінності в окремих компонентах та змінних, що знижує їх значення для проведення порівняльного аналізу, «багатомірність» та «мультифункціональність» синтетичних показників перешкоджають коректній інтерпретації їх значень. Прихильники застосування інтегральних індексів, навпаки, стверджують, що їх

значення відносно легко піддаються інтерпретації, порівняно із інтерпретацією сукупності окремих показників. У цілому, незважаючи на дискусійність питання про застосовуваність комплексних індексів, дослідження демонструють феноменальне зростання їх кількості: понад 80 % відомих на сьогодні комбінованих індексів було введено впродовж 90-х рр. і 50 % із них – на початку нинішнього століття (Foa, Tanner, 2012, p. 5–6).

Крім того, у зіставленнях різних аспектів розвитку, які здійснюються в різних країнах, їх об'єднань чи міжнародних організацій поширені як оціночні, так і моніторингові системи соціальних показників. Якщо перші спрямовані на безпосередню оцінку розвитку, діагностику певної соціальної проблеми чи сукупності проблем, то другі виступають способом оцінки впливу на соціальні процеси визначених соціально-економічних заходів у цілому чи в межах певної сфери. За визначенням ОЕСР, моніторинг можна відрізнити від оцінки частково за рахунок своїх цілей: мета моніторингу – відстежувати і, можливо, сприяти безперервному прогресу, оцінка ж покликана визначити, чи були досягнуті конкретні цілі (Governing Regional, 2009). У практиці впровадження політики згуртування ЄС означені системи показників розрізняють у термінах контекст-індикаторів, які дають кількісну інформацію про соціально-економічну й екологічну ситуацію, та програмних індикаторів, що пов'язані з наслідками державного втручання, впливом на соціально-економічну реальність чи поведінку соціально-економічних суб'єктів. Очевидно, що саме система оціночних показників (контекст-індикаторів) лежить в основі вимірювання соціального розвитку країн загалом та окремих їх територій. Проте моніторингові та оціночні показники доволі часто розглядаються разом, оскільки доповнюють один одного. Отже, їх поєднання забезпечує комплексний підхід до підвищення ефективності політики. Зокрема, така практика ствердилася у процесі моніторингу та оцінювання впливу регіональної політики ЄС (Indicative guidelines, 2017). Водночас безпосередньо контекст-індикатори дуже поширені в діяльності ООН для міжнародних зіставлень соціального розвитку країн. Різні системи контекст-індикаторів розроблені Світовим банком. Подібні системи запроваджені ОЕСР, серед яких уже згадувана система соціальних показників (The OECD list, 1982) та система показників для контекст-міжрегіональних порівнянь на двох територіальних рівнях (Regional Development Policies, 2010).

У вітчизняних наукових дослідженнях і політичній практиці між оціночними та моніторинговими індикаторами доволі часто відсутнє подібне розмежування. Разом з тим використовувати для оцінки діяльності органів влади контекст-індикатори некоректно, оскільки вони – результат дії багатьох зовнішніх факторів, а не лише політики держави.

Значна частина вітчизняних науковців дотримується позиції оцінки рівня та якості життя населення за певною системою соціальних показників, кількість яких варіюється залежно від цільових настанов дослідження. Зокрема, наявними є методики оцінювання на підставі як кількох критеріїв-показників (Балашов, 2009), так і більшої сукупності характеристик, які об'єднуються в тематичні групи (Управління регіональним розвитком, 2010). Певним методичним орієнтиром для більшості наукових пошуків є схема комплексної оцінки розвитку регіонів, запропонована дніпропетровською науковою школою в галузі державного управління (Методика комплексної оцінки, 2004). Вона містить чотири групи показників соціального розвитку регіональних систем: життєвий рівень населення; соціальна забезпеченість населення; демографічний стан і стан трудових ресурсів.

Водночас будь-яка методика оцінки соціального розвитку (оціночна чи моніторингова, інтегральна чи неагрегована) орієнтована на певну функцію. При цьому, за твердженням зарубіжних експертів, функціональний вибір індикаторів базується на трьох підходах: цільовому, структурному й адресному.

Цільовий підхід полягає у визначенні зацікавленими сторонами пріоритетів розвитку чи соціальної політики, результати досягнення чи виконання яких відстежуються за допомогою базових індикаторів. За такого підходу разом із комплексною метою визначаються шляхи її досягнення та відповідним чином структурований набір індикаторів.

Структурний підхід базується на виборі індикаторів, які відображають стан і динаміку всіх компонентів соціального розвитку, комплексні оцінки формуються як сукупність «галузевих» блоків показників. Цей підхід досить поширений і використовується для моніторингу різних аспектів соціальної політики, оцінки збалансованості соціального розвитку, взаємозв'язків та динаміки окремих індикаторів, у тому числі для перевірки їх достовірності.

Адресний підхід диктує різну логіку вибору індикаторів залежно від того, яка цільова група користуватиметься ними. Для осіб, які прийма-

ють рішення, важливим є відбір ключових індикаторів (у тому числі простих інтегральних індексів), що дасть змогу відстежувати стратегічні цілі соціального розвитку. Для розробників соціальної політики потрібна детальна картина соціальних процесів, відповідно, широкий вибір індикаторів, які відображають різні компоненти та їх динаміку, щоб проводити моніторинг, аналіз і коригування соціальної політики. Для неурядових організацій та широкої громадськості потрібні соціальні індикатори за найбільш значущими проблемами та у формі, доступній для непрофесійної аудиторії, що також допускає використання простих інтегральних індексів. Для міжнародних порівнянь становища регіонів потрібна зіставність застосовуваних вітчизняних соціальних індикаторів із міжнародними, у тому числі інтегральними індексами (Зубаревич, 2016, с. 58–60).

Відсутність сталих підходів до оцінювання соціальних процесів зумовлена й розширенням спектра ключових аспектів соціального розвитку: від оцінки рівня матеріальної забезпеченості, задоволення базових потреб до вимірювання з-поміж іншого неформальних соціальних інститутів. Оцінка розвитку в міжнародних порівняннях тривалий час ґрунтувалася переважно на динаміці ВВП, при цьому вважалося, що соціальний прогрес визначається зростанням його значень. Окремі системи показників включали соціальні стандарти базових потреб, які лежали в основі життєдіяльності людей. При цьому оцінювання соціального розвитку здійснювалося лише на основі параметрів об'єктивних умов і процесів життєдіяльності з використанням різноманітної статистичної інформації у стандартизованих одиницях виміру. Водночас матеріальна забезпеченість та базові потреби як критерії оцінювання соціального розвитку продовжує використовуватися вітчизняними фахівцями шляхом вимірювання рівня життя населення, у тому числі в регіональному розрізі (Рівень життя населення, 2006).

Однак недостатність оцінок тільки економічного розвитку, без урахування якості зростання, зумовили розробку нових підходів оцінювання соціального розвитку та прогресу. Більш значущими вважалися такі критерії розвитку, як свобода вибору й інші неекономічні компоненти (екологічні, політичні, інституційні). Водночас концептуальні підходи до вимірювання соціальних процесів зосереджувалися на розгляді як об'єктивних умов, так і ціннісних установок населення. На поєднанні об'єктивного та суб'єктивного підходів базувалися різні концепції вимірювання якості життя, серед яких кон-

цепція стандартів життя і якості життя (European Foundation, 2016), Індекс якості життя ОЕСР (OECD Better, 2017), періодичний огляд Європейської якості життя (Second European, 2017). Проте одним із найбільш визнаних на міжнародному рівні підходів до вимірювання якості життя залишається методологія ООН з розрахунку Індексу людського розвитку для різних країн світу.

В умовах України вимірювання якості життя має лише пошуковий характер, хоча й визнається важливість включення цієї проблематики до порядку денного роботи центральних органів виконавчої влади, про що свідчило, наприклад, створення Координаційної ради з питань якості і безпеки життя людини (Постанова Кабінету Міністрів України від 26.12.2011 № 1393). Водночас розроблена та використовується на офіційному рівні методика вимірювання людського розвитку регіонів. Зменшення територіальної диференціації саме за індексом регіонального людського розвитку (далі – ІРЛР) є одним із пріоритетів державної регіональної політики, визначених Законом України «Про засади державної регіональної політики».

Крім того, означену методіку окремі науковці беруть за основу моделювання інтегрального індексу соціального розвитку регіонів та його узагальнюючих складових: демографічного розвитку (показники очікуваної тривалості життя, смертності немовлят, міграції); матеріального добробуту (показники середньомісячних зарплати та пенсії, чисельності населення із середньодушовими доходами, нижчими за прожитковий мінімум, диференціації загальних доходів населення); рівня освіти (показники охоплення дітей дошкільними закладами, базовою середньою освітою, кількості студентів закладів вищої освіти); ринку праці (показники економічної активності, зайнятості та безробіття населення) (Ніколіна, 2013).

Була зроблена спроба усунути ці обмеження шляхом уведення нових показників вимірювання, серед яких: індекс розвитку, що враховує гендерні відмінності (GDI-Gender-related Development Index), індекс, який характеризує ступінь рівноправності статей у громадському житті (GEM-Gender Empowerment Measure), індекс, що враховує нерівність у розподілі національного доходу (Income-Distribution-Adjusted Index), та індекс злиденності, який оцінює масштаби й інтенсивність бідності за різними методиками для розвинених та країн, що розвиваються (HPI-Human Poverty Index) (Foa, Tanner 2012, p. 7). Проте й вони не забезпечили врахування всіх ключових аспектів розвитку в цілому та соціального зокрема.

Незважаючи на популярність методології розвитку людського потенціалу, в останні роки серед науковців та політиків активізувалися дискусії щодо пошуку нових показників, які б засвідчували широкий спектр оцінки результатів соціального розвитку країн.

Водночас набули значного поширення розробки нових концепцій вимірювання соціальної складової суспільного розвитку, які виступали інструментом для введення додаткових ключових аспектів розвитку, у тому числі згуртованості, довіри, соціального капіталу, соціального включення, суспільних зв'язків тощо. Такі концептуальні підходи формувалися, зокрема, в термінах «соціального прогресу», «соціального згуртування» та власне «соціального розвитку».

Незважаючи на подібність визначень і змістового навантаження цих понять, які розуміються загалом як певна характеристика суспільства, його спроможності забезпечити зростання, добробут та благополуччя кожного, існує суттєва різниця у визначенні їх компонентного складу та сукупності індикаторів вимірювання.

Так, фахівцями Міжнародного інституту соціальних досліджень розроблено індекси соціального розвитку, які зосереджені на вимірюванні неформальних соціальних інститутів, що об'єднані в шість основних груп:

- громадська активність (соціальні норми, організації та практики, які сприяють більш широкій участі громадян у державній політиці та прийнятті рішень);
- громадські об'єднання (рівень участі в місцевих громадах, членство в організаціях тощо);
- міжгрупова згуртованість (співробітництво між групами в суспільстві);
- безпека і довіра (рівень довіри між людьми, імовірності злочинного насильства та інших форм порушення довіри);
- гендерна рівність (ступінь дискримінації по відношенню до жінок у різних сферах життя);
- включеність меншин (рівень дискримінації щодо уразливих груп, таких як корінні народи, мігранти, біженці тощо) (The Indices, 2015).

Ці індекси являють собою набір показників, які поєднують понад 200 індикаторів із 25 джерел, аби забезпечити повну картину соціальних інститутів по всьому світу. Попри такий вагомий масив показників, індекси соціального розвитку виступають лише інструментом оцінки та аналізу «невидимих» аспектів розвитку й доповненням до вимірювання індивідуальних можливостей людського розвитку. До того ж спірним є питання про можливість його застосування на націо-

нальному рівні для здійснення міжрегіональних порівнянь, і можуть слугувати виключно доповненням до вимірювання індивідуальних можливостей людського розвитку.

У міжнародній практиці також існує широкий спектр підходів до вимірювання соціальної складової суспільного розвитку в межах концепції соціального згуртування. Умовно їх можна розділити на два напрями: «негативний» та «позитивний». Якщо за «негативних» підходів здійснюється діагностика тривожних ознак соціального згуртування (The Social Protection, 2018), то за «позитивних» – оцінювання проводиться на основі сукупності соціальних показників, які характеризують явні ознаки, «видимі» компоненти соціального згуртування (The official site, 2017). Серед них слід виділити різні типи індикаторів соціального капіталу (Grootaert, van Bastelaer, 2001) та власне соціального згуртування, розроблені, зокрема, відповідно до методології Ради Європи (Concerted development, 2005). Вимірювання соціального згуртування РЄ пропонує крізь призму ключових аспектів соціального благополуччя населення:

- рівність доступу до прав, індикаторами якої визначено: нерівність у розподілі доходів, рівень довгострокового безробіття, очікувана тривалість життя, забезпеченість населення житлом, частка бездомних;
- гідність та визнання відмінностей, що має вимірюватися за допомогою таких показників, як доступ до вищих посад для жінок, які мають кілька дітей, етнічні і релігійні гетто, частка людей похилого віку, яка отримує мінімальну пенсію по старості;
- автономія та всебічний (професійний, сімейний та особистий) розвиток, що характеризується достатнім рівнем доходів (частка домашніх господарств із надмірною заборгованістю; відсоток населення, яке одержує мінімальний гарантований дохід), достатнім рівнем освіти (показник вибування дітей зі школи без атестата), соціальною мобільністю (рівень успішності дітей із малозабезпечених соціальних верств);
- участь та зобов'язання в суспільному житті, індикаторами яких визначено рівень участі у виборах, зобов'язання державних органів через частку бюджету, що виділяється на соціальні потреби, зобов'язання підприємств через частку працівників-інвалідів у державному та приватному секторах, участь підприємств у фінансуванні освіти, зобов'язання громадян через частку робочих місць у секторі добровільної роботи; зобов'язання сім'ї через частку літніх людей,

які живуть у сім'ях, рівень довіри до інститутів влади, втрата соціальних зв'язків через рівень самогубств, рівень знань про права людини, суб'єктивне сприйняття здоров'я, цінності терпимості і поваги інших людей через рівень убивств (Concerted development, 2005, p. 110–111).

Широкого резонансу набула ініціатива вимірювання соціальних аспектів розвитку «За межами ВВП», започаткована в 2007 р. на спільній конференції Європейського парламенту, Римського клубу, Європейської комісії, Організації економічного співробітництва та розвитку і Всесвітнього фонду природи. На цій конференції було задекларовано нові підходи до вимірювання суспільного прогресу, з'ясування найбільш прийнятних показників для оцінки розвитку та їх інтегрування у процес прийняття рішень (Beyond GDP, 2016). Крім матеріалів конференції, зміст цих підходів розкривається також у Дорожній карті Європейської Комісії «За межами ВВП – вимірювання прогресу в мінливому світі» (Communication from, 2016) та у Звіті Комісії з вимірювання економічних досягнень і соціального прогресу під керівництвом лауреата Нобелівської премії Д. Стігліца (Stiglitz, Sen and Fitoussi, 2009).

У контексті означених підходів під керівництвом професора Гарвардського університету М. Портера розроблено індекс соціального прогресу, який вимірює досягнення країн світу з точки зору суспільного благополуччя. Індекс не включає показників економічного розвитку країн, таких як рівень ВВП, і базується на соціальних та екологічних індикаторах, що в цілому визначають три виміри соціального прогресу:

- основні людські потреби (вимірювання доступу до харчування й основної медичної допомоги, до безпечної питної води, наявності житла з основними комунальними послугами);

- основи благополуччя (вимірювання доступу до базової освіти та рівня грамотності населення, доступу до інформації та засобів комунікації, рівня охорони здоров'я та екологічної стійкості);

- можливості розвитку людини (вимірювання рівня особистих прав і громадянських свобод, можливостей вибору, толерантності та включення, доступу до розширеної освіти, забезпечення прав і можливостей людини приймати рішення та реалізувати свій потенціал) (Porter, Stern, Green, 2015, p. 32–34).

Рівень можливостей є найважливішим елементом соціального прогресу. Через захист особистих прав та вибору, толерантності для всього населення та доступу до вищої освіти окремі особи в країні, швидше за все, зможуть досягти

реалізації свого потенціалу (Porter, Stern, Green, 2015, p. 89).

У межах цього проєкту розроблено також регіональний індекс соціального прогресу ЄС, який оцінює соціальний прогрес 272 регіонів із 28 країн-членів Європейського Союзу. При цьому перші результати вимірювання не вказують на відмінності між «старими» (ЄС–15) та «новими» державами-членами (ЄС–13). Загальна продуктивність країн Центральної Європи перебуває на одному рівні з регіонами старих держав-членів у Південній Європі. Як і інші індекси, регіональний індекс спростовує безпосередню залежність між рівнем соціального прогресу та багатством із точки зору ВВП на душу населення: багаті регіони мають різні рівні соціального прогресу, так само як регіони різного достатку можуть домогтися значного соціального прогресу (EU Regional Social, 2016).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, огляд сучасної практики вимірювання соціального розвитку засвідчує наявність значної різноманітності підходів залежно від міри комплексності, методики оцінювання, функціонального призначення, розуміння сутності соціального розвитку, що в узагальненому вигляді можна класифікувати:

- 1) за функціональним вибором індикаторів: цільовий (визначення пріоритетів розвитку чи політики); структурний (визначення різних компонентів розвитку чи політики); адресний (цільова група користувачів);

- 2) за характером індикаторів: системи показників чи комплексні синтетичні індикатори; контекст-індикатори чи програмні індикатори; об'єктивні дані чи суб'єктивні судження;

- 3) за методикою оцінювання: оціночні (оцінка ситуації за допомогою контекст-індикаторів); моніторингові (оцінка процесу за допомогою програмних індикаторів);

- 4) за змістом розвитку: рівень (умови) життя; якість (спосіб) життя; людський розвиток; соціальний прогрес; соціальне згуртування/соціальний капітал.

Аналітичний огляд сучасних підходів до вимірювання соціальної складової регіонального розвитку дає змогу дійти також висновку щодо необхідності та доцільності розробки нової методології вимірювання соціального розвитку регіонів, створення системи індикаторів, які стануть зручним інструментом аналізу регіональних проблем та вироблення ефективних управлінських рішень щодо їх розв'язання, нададуть можливість коригувати дії держави й суспільства.

Список використаних джерел

- Балашов А. М. Регіональне управління в контексті суспільного розвитку України: монографія. Запоріжжя, 2009. 280 с.
- Зубаревич Н. В. Социальное развитие регионов России: проблемы и тенденции переходного периода. М., 2016. 259 с.
- Антонов В. В., Зайцева Л. М. Методика комплексної оцінки соціально-економічного розвитку області та її адміністративно-територіальних одиниць (на прикладі Дніпропетровської області). Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ, 2004. 36 с.
- Ніколіна І. І. Теоретичні основи рейтингового управління соціальним розвитком регіону. *Унів. наук. зап.* 2013. № 2. С. 267–272.
- Рівень життя населення України / ред. Л. М. Черенко. Київ, 2006. 428 с.
- Управління регіональним розвитком: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / [С. М. Серьогін та ін.]; за заг. ред. О. Ю. Бобровської та Т. О. Савостенко. Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ, 2010. 167 с.
- Beyond GDP: Measuring progress, true wealth, and the well-being of nations: European Commission, European Parliament, Club of Rome, WWF and OECD Conference. 19-20 November 2007. URL: http://ec.europa.eu/environment/beyond_gdp/2007_conference_en.html (дата звернення: 20.09.2019).
- Communication from the Commission to the Council and the European Parliament - GDP and beyond: measuring progress in a changing world. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52009DC0433> (дата звернення: 16.10.2019).
- Concerted development of social cohesion indicators: methodological guide. Strasbourg, 2005. 234 p.
- EU Regional Social Progress Index / The Social Progress Imperative. URL: <http://www.socialprogressimperative.org/custom-indexes/european-union/> (дата звернення: 20.09.2019).
- European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. URL: <http://www.eurofound.europa.eu/> (дата звернення: 20.09.2016).
- Foa R., Tanner J. Methodology of the Indices of Social Development. *Working Paper*. N 2012–4. 79 p.
- Governing Regional Development Policy. The use of Performance Indicators / OECD. Paris, 2009. 196 p.
- Grootaert C., van Bastelaer T. Understanding and measuring social capital: a synthesis of findings and recommendations from the Social Capital Initiative. *Working Paper*. 2001. N 24. 45 p.
- Indicative guidelines on evaluation methods: monitoring and evaluation indicators: The New Programming Period 2007–2013. *Working Document*. N 2. URL: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/2007/working/wd2_indic_en.pdf (дата звернення: 10.10.2019).
- Porter M., Stern S., Green M. Social Progress Index 2015: Report. Washington, 2015. 158 p.

References

- Balashov, A. M. (2009). *Rehionalne upravlinnia v konteksti suspilnoho rozvytku Ukrainy* [Regional Governance in the Context of Social Development of Ukraine]. Zaporizhzhia [in Ukrainian].
- Zubarevich, N. V. (2016). *Social'noe razvitie regionov Rossii: problemy i tendencii perehodnogo perioda* [Social development of Russian regions: problems and trends of the transition period]. Moskov [in Russian].
- Antonov, V. V., Zaitseva, L. M. (2004). *Metodyka kompleksnoi otsinky sotsialno-ekonomichnoho rozvytku oblasti ta yii administratyvno-terytorialnykh odynyt (na prykladі Dnipropetrovskoi oblasti)* [Methods of complex assessment of socio-economic development of the region and its administrative-territorial units (on the example of Dnipropetrovsk region)]. Dnipropetrovsk: DRIDU NADU [in Ukrainian].
- Nikolina, I. I. (2013). *Teoretychni osnovy reitynhovoho upravlinnia sotsialnym rozvytkom rehionu* [Theoretical bases of rating management of region social development]. *Universytetski naukovi zapysky*. Is. 2. P. 267–272 [in Ukrainian].
- Cherenko, L. M. (Ed.) (2006). *Riven zhyttia naselennia Ukrainy* [The level of the Ukraine population living]. Kyiv [in Ukrainian].
- Serohin, S. M. et al., Bobrovska, O. Yu., Savostenko, T. O. (Eds.) (2010). *Upravlinnia rehionalnym rozvytkom* [Administration of regional development] Dnipropetrovsk: DRIDU NADU [in Ukrainian].
- Beyond GDP: Measuring progress, true wealth, and the well-being of nations: European Commission, European Parliament, Club of Rome, WWF and OECD Conference. 19–20 November 2007. Retrieved from: http://ec.europa.eu/environment/beyond_gdp/2007_conference_en.html (Accessed: 20.09.2019).
- Communication from the Commission to the Council and the European Parliament – GDP and beyond: measuring progress in a changing world. Retrieved from: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52009DC0433> (Accessed: 16.10.2019).
- Concerted development of social cohesion indicators: methodological guide. Strasbourg, 2005. 234 p.
- EU Regional Social Progress Index / The Social Progress Imperative. Retrieved from: <http://www.socialprogressimperative.org/custom-indexes/european-union/> (Accessed: 20.09.2019).
- European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. Retrieved from: <http://www.eurofound.europa.eu/> (Accessed: 20.09.2016).
- Foa, R., Tanner, J. (2012). *Methodology of the Indices of Social Development*. *Working Paper*. N 2012–4. 79 p.
- Governing Regional Development Policy. The use of Performance Indicators / OECD. Paris, 2009. 196 p.
- Grootaert, C., van Bastelaer, T. (2001). *Understanding and measuring social capital: a synthesis of findings and recommendations from the Social Capital Initiative*. *Working Paper*. N 24. 45 p.
- Indicative guidelines on evaluation methods: monitoring and evaluation indicators: The New Programming Period 2007–2013. *Working Document*. N. 2. Retrieved

- Regional Development Policies in OECD Countries. Paris, 2010. 384 p.
- Second European Quality of Life Survey. URL: <http://www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2009/02/en/2/EF0902EN.pdf> (дата звернення: 02.10.2019).
- Stiglitz J. E., Sen A. and Fitoussi J.-P. Report of the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress. 2009. URL: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/118025/118123/Fitoussi+Commission+report> (дата звернення: 20.09.2019).
- The Indices of Social Development. URL: <http://www.indsocdev.org> (дата звернення: 09.10.2019).
- The OECD list of social indicators / The OECD social indicator development programme: special studies. N 5–8. Paris: OECD, 1982.
- The official site of the European Commission. URL: http://ec.europa.eu/regional_policy (дата звернення: 09.09.2019).
- The Social Protection Committee. Report on indicators in the fields of poverty and social exclusion. URL: http://www.bris.ac.uk/poverty/downloads/keyofficialdocuments/EU_social_exclusion_indicators.pdf (дата звернення: 25.09.2019).
- from: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/2007/working/wd2_indic_en.pdf (Accessed: 10.10.2019).
- Porter, M., Stern, S., Green, M. (2015). Social Progress Index 2015: Report. Washington. 158 p.
- Regional Development Policies in OECD Countries. Paris, 2010. 384 p.
- Second European Quality of Life Survey. Retrieved from: <http://www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2009/02/en/2/EF0902EN.pdf> (Accessed: 02.10.2019).
- Stiglitz, J. E., Sen, A. and Fitoussi, J.-P. (2009). Report of the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress. Retrieved from: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/118025/118123/Fitoussi+Commission+report> (Accessed: 20.09.2019).
- The Indices of Social Development. Retrieved from: <http://www.indsocdev.org> (дата звернення: 09.10.2019).
- The OECD list of social indicators / The OECD social indicator development programme: special studies. N 5–8. Paris: OECD, 1982.
- The official site of the European Commission. Retrieved from: http://ec.europa.eu/regional_policy (дата звернення: 09.09.2019).
- The Social Protection Committee. Report on indicators in the fields of poverty and social exclusion. Retrieved from: http://www.bris.ac.uk/poverty/downloads/keyofficialdocuments/EU_social_exclusion_indicators.pdf (Accessed: 25.09.2019).

Трощинський Володимир Павлович, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри соціальної і гуманітарної політики, Національна академія державного управління при Президентіві України, 03057, Україна, м. Київ, вул. Антона Цедіка, 20
Мельничук Лариса Михайлівна, доктор наук з державного управління, начальник центру організації освітньо-наукової діяльності студентів та молодих учених, Національний авіаційний університет, 03058, Україна, м. Київ, просп. Космонавта Комарова, 1
Ярош Наталія Петрівна, доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри соціальної і гуманітарної політики, Національна академія державного управління при Президентіві України, 03057, Україна, м. Київ, вул. Антона Цедіка, 20

Цитування: Трощинський В. П., Мельничук Л. М., Ярош Н. П. Системи оцінювання соціального розвитку регіонів: міжнародний досвід та вітчизняна практика. *Вісн. НАДУ. Серія «Державне управління»*. 2020. № 1 (96). С. 62–69.

Стаття надійшла: 24.12.2019

Схвалено до друку: 15.01.2020

Troshchinsky, Volodymyr P., Doctor of History, Professor, Head of the Department of Social and Humanities Policy, National Academy for Public Administration under the President of Ukraine, 20, Anton Tsedyk St., Kyiv, 03057, Ukraine
 E-mail: ksgp@ukr.net
<http://orcid.org/0000-0001-7516-8009>
Melnychuk, Larisa M., Doctor of Public Administration, Head of Center of organization of educational and scientific activity of students and young scientist, National Aviation University, 1, Kosmonavt Komarov Av., Kyiv, 03058, Ukraine
 E-mail: ksgp@ukr.net
<http://orcid.org/0000-0002-7450-6173>
Yarosh, Natalia P., Doctor of Science in Public Administration, Associate Professor, Professor of Social and Humanitarian Policy, National Academy for Public Administration under the President of Ukraine, 20, Anton Tsedyk St., Kyiv, 03057, Ukraine
 E-mail: yaroshn@ukr.net
<http://orcid.org/0000-0003-1626-0467>

Citation: Troshchinsky, V. P., Melnychuk, L. M., Yarosh, N. P. (2019). Systemy otsiniuvannia sotsialnoho rozvytku rehioniv: mizhnarodnyi dosvid ta vitchyzniana praktyka [Regions' social development assessment systems: international experience and national practice]. *Bulletin of the NAPA. Series «Public Administration»*. Is. 1 (96). P. 62–69 [in Ukrainian].

Article arrived: 24.12.2019

Accepted: 15.01.2020